

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיטר

גליון מס' 217

מסכת זבחים מ"א-מ"ז

בס"ד, כ' תמוז תשס"ג

השבוע בגליון

- איזה קרבן הקריבו לאחר חורבן בית המקדש
- שמונים תירוצים לקושיה אחת
- אמירת "איהו מקומן" לפני התפילה

- יוזמתו של האדמו"ר מלובלין זצ"ל - כל יהודי יתחייב לפני הרב
- האם קטן יכול להניח תפילין של גדול?

דבר העורך

אשת חייל

"דומני", שח בפני מגיד שיעור נכבד, "כי לרגל האירועים החגיגיים שנערכו ברחבי הארץ, עם סיום סדר נזיקין והתחלת לימוד סדר קדשים, יש להדגיש באופן בולט את חלקן של 'נשות הדף היומי'. יש לזכור, הוסיף והרצה בלהט, "כי במקרים רבים, הרעייה מדרבנת את בעלה, ממריצה אותו ושולחת אותו לבית המדרש, לעיתים בשעות בלתי נוחות בעליל עבורה, ובלבד שיקבע עיתים לתורה".

הוא צודק.

לשם כך, לכבודן של 'נשות הדף היומי', קיבצנו השבוע לטור זה סיפורים מופלאים על נשים שהתמסרו בכל מאודם עבור לימוד התורה הקדושה.

לפני כשני עשורים, איבדה העיר בני ברק את אחד מטובי בניה, הרה"ג ר' יעקב י"ט ברקוביץ זצ"ל, שקיפד את חייו הצעירים בתאונת דרכים קטלנית. בגנזיו נמצאו כתבי יד רבים מאד, ביניהם חידושי תורה בכל סוגיות הש"ס, דברי הגות מחשבה ומוסר ושיחות והרצאות שהתבקש למסור במקומות שונים, ואשר חלק קטן מהם יצא לאור בספר "שמחת יעקב".

בין כתביו, נמצא קלטר עב כרס המכיל רעיונות נפלאים לפרשת השבוע, מתוך שיעורי מורו ורבו, הגרמ"ד סולוביצ'יק שליט"א, ואשר נכתבו על ידי הרה"ג ר' יעקב י"ט ברקוביץ זצ"ל בימי בחורות. בתוך הדברים מצינו מספר עובדות מופלאות על גדולי ישראל, ביניהן, המעשה הבא, החושף את אורח החיים הספגני שסיגלה לעצמה רעייתו של הגאון רבי אריה לייב זצ"ל, בעל ה"שגת אריה".

* * *

על גדלותו בתורה, של הגאון רבי אריה לייב זצ"ל, שחי לפני כמאתים שנה, אין צורך להרחיב. ספריו, "שגת אריה", "טורי אבן" ו"בבורות ארי", נפוצים בכל בתי המדרשות

דף מא/ב על דעת ראשונה הוא עושה יוזמתו של האדמו"ר מלובלין זצ"ל - כל יהודי יתחייב לפני הרב

בדף הראשון של המסכת התוודענו לכלל "כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה". לאור כלל זה מבארת סוגייתנו, כי כהן שחשב מחשבת פיגול [הפוסלת את המנחה] בעת קמיצת המנחה בידו, ובשעת הקטרתה - שתק, גם הקטרתו מפוגלת, משום ש"כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה". היינו: מאחר שתחילה קמץ בפיגול, גם אם שתק לאחר מכן, מן הסתם מחשבתו נותרה כשהיתה.

בשנת תרפ"ד, לפני שבעים ותשע שנים, העלה האדמו"ר מלובלין, רבי אלתר עזריאל מאיר איגר זצ"ל, הצעה מהפכנית שנועדה להציל את המון העם ממכשולות איסורי ריבית. ב"הצעה לגדולי הדור" שהתפרסמה ב"קובץ דרושים" בהוצאת "אגודת הרבנים בפולין" (כרך א' ח"ב), הוא ביקש ליזום תקנה, שכל יהודי יתחייב בפני רב עירו, כי כל עסקאותיו, מעתה ועד עולם, יחולו לפי תנאי "היתר עסקה". תקנתו נחשבה חדשנית, בעיקר בשל הקושי ליצור רצף בין התחייבותו בפני רב העיר, עד למועד ביצוע העסקה. האדמו"ר מצא לכך מספר סימוכין בסוגיות מורכבות בש"ס, אחת מהן היא סוגייתנו, אשר בה מבואר כי "כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה", ממילא, כל עסקאותיו של המתחייב יחולו לפי דעתו, כפי שהביעה לפני הרב [על פרטי וכללי היתר עסקה, ראה בהרחבה ב"מאורות הדף היומי" כרך ה' מסכת בבא מציעא דף סח/א].

גדולי הדור מכל קצוי תבל, נדרשו לסוגיה זו ופרסמו את דעתם בכרכים הבאים של "קובץ דרושים", והמשא ומתן ההלכתי התרחב והלך, עד שחלק מן התשובות נדפסו ביוזמת האדמו"ר מלובלין, בספר "תקנת רבים" בשנת תר"צ. כמה מגדולי פולין, ביניהם הגאון מלובלין רבי אליהו קלאצקין, הגאון רבי מאיר אריק, המהר"ש ענגיל, האדמו"ר מגור בעל ה"אמרי אמת" ועוד, נטו להסכים להצעה זו בבחינת הצלה בשעת הדחק, תוך הצבת הסתייגויות שונות. האדמו"ר מלובלין זצ"ל החליט לבסוף להוציא את יוזמתו אל הפועל בצירוף חלק מן הסייגים, אך למעשה לא התפשטה תקנה זו.

בספרו "משנת אהרן" (ש"ת ח"א סי' כ'), פורס הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל סדרת חילוקים בין המקרה המובא בסוגייתנו לבין הצעתו של האדמו"ר מלובלין זצ"ל.

א. כל הפעולות הנעשות בקרבן, מצטרפות זו לזו ומשלמות האחת את רעותה. לפיכך, "על דעת ראשונה הוא עושה", שהרי יש קשר בין הפעולות. אך בין פעולותיו הסתמיות של האדם אין כל קשר, ומניין לנו כי עסקאותיו בחודש תמוז הן על דעת מה שחשב חצי שנה לפני כן.

ב. בסוגייתנו, בעת ביצוע הפעולה השנייה הכהן שותק. או אז, ניתן לומר, שדעתו כעת היא כפי שפירשה תחילה. הגיון זה אינו קיים בעסקה שהשותפים לה אינם שותקים, אלא עוסקים ב"הלוואה" ו"ריבית". כלומר, הם אינם מותירים חלל ריק אשר ניתן למלא אותו במחשבתם הקדומה.

ג. יש להבדיל באופן מובהק בין המקומות שבהם התורה מתייחסת למחשבה, לבין המקומות שהתורה מתייחסת למעשה. שהנה, מחשבת פיגול מקורה במתחולל בראשו של הכהן [אלא שעליו לבטאה בפיו, לדעת רש"י]. לעומת זאת, ענייני ריבית אינם קשורים כי

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' משה יצחק זיטר ז"ל

ב"ר אהרן שרגא ז"ל נלב"ע כ"י תמוז תשנ"ז ממייסדי ומקימי בית המדרש סוכטשוב בני-ברק

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נשמת אדם

נר ה'

לעילוי נשמת

מרת דבורה וידבסקי ע"ה

ב"ר אברהם וסרצוג ז"ל נלב"ע כ"ג תמוז תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ר שלמה זבולון בן דוד ז"ל

ב"ר יעקב צבי ובת שבע ז"ל נלב"ע כ"ב תמוז תשנ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו - ירושלים

הוא זה למחשבות, כי אם למעשים, תכלס', לתוצאות המשפטיות שנוצרו על ידי האדם.

מעתה, סוגייתנו מחילה את הכלל "על דעת ראשונה הוא עושה", על כהן העוסק במחשבותיו הקובעות את גורלה של המנחה. במקרה זה, קובעת התורה, כי די במחשבה תת הכרתית של הכהן, כדי לפסול את המנחה. לעומת זאת, בענייני הלוואות ועסקאות, אין בכחה של מחשבה תת הכרתית ליצור חלות משפטית, מחשבה מסוג זה מוגבלת היא בכחה, ואינה יכולה לשנות סדרי עולם [ראה עוד "ברית יהודה" פרק מ' ס"ק י"ט. "תורת ריבית" פרק ט"ז סעי' ל"ב].

דף מ/א מלמד שטעונין גניזה

האם קטן יכול להניח תפילין של גדול?

בסוגייתנו מובאת מחלוקת רבי דוסא וחכמים, אם כהן הדיוט רשאי ללבוש במהלך השנה את בגדי הכהן הגדול שעבד בהם ביום הכיפורים. לדעת רבי דוסא - כשרים הם, ולדעת חכמים, "בגדים שנשתמשה בהם קדושה חמורה, תשתמש בהם קדושה קלה?" (יומא י"ב).

היו שבקשו ללמוד מגמרא זו, כי ילד שמניח תפילין לפני הכנסו לעול תורה ומצוות, אינו רשאי להניח תפילין של אדם מבוגר, שהרי, אינה דומה מצווה שמקיים קטן בהנחת תפילין, למצווה שמקיים גדול. נמצא, שבהעברת התפילין לרשות הקטן, הם הורדו מקדושה חמורה לקדושה קלה, בדומה להעברת בגדי כהונה מכהן גדול לכהן הדיוט.

לא לחינם, מוסיפים האוחזים בדעה זו, נקטה הגמרא (ערכין ב/ב, סוכה מה/א) בלשון: "קטן... אביו לוקח לו תפילין", "לוקח" בדווקא, משום שאין הוא רשאי למסור לו תפילין שהשתמש בהם יהודי בן מצוות (וראה תוס' בערכין שם ובהגהות ר"ש טויבש שם בסוף הגמרא).

הגר"מ שטרנבוך שליט"א, דוחה חידוש מפתיע זה בספרו "הלכות הגר"א ומנהגיו" (עמ' ע"ח). לדעתו, רק בשימוש של **לבישה**, כגון, בבגדי כהונה, יש להקפיד שלא יירדו מקדושה חמורה לקדושה קלה, משום ששמו של הבגד הופך מ"מלבוש כהן גדול" ל"מלבוש כהן הדיוט". אולם, תפילין אינם מלבוש - חפץ של מצווה הם, וממילא, כינויים אינו תלוי בשימוש בהם, כשם שלא יעלה על הדעת שקטן לא יענע לולב שנענעו גדול, מחשש שהוא מוריד מחשיבותו של הלולב, שהרי על ידי שהגדול נענעו הוא לא הפך ל"לולב של גדול", וכן הדבר בתפילין (ראה גם "תפילין במדרשי חז"ל ובמשנת חכמי הדורות" עמודים ט"ב-ג).

אכן, לגבי חוטי הציצית, המתירים את הבגד ללבישה, פסק ה"משנה ברורה" (סי' ט"ו ס"ק א') בשם ה"אוצרות החיים", שאין להעבירם מטלית של גדול לטלית של קטן, החייב במצווה מדברנן בלבד. שכן, בעוד שהלולב אינו נוטל חלק פעיל במצוות נטילת לולב, הרי חוטי הציצית **מכשירים** את הבגד, והעברתם לבגדו של קטן היא הפחתה מייעודן הקודם.

דף מ/ב

אמירת "לשם יחוד" - הדעות, הצדדים והמנהגים

בסידורים רבים מופיעה התפילה "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל", לפני לבישת ציצית, הנחת תפילין, אמירת ברוך שאמר, ספירת העומר וכדומה. מקור אמירה זו מסידורי המקובלים, וכעדותו של רבי אלעזר פלקלס זצ"ל [תלמידו המובהק של ה"נודע ביהודה" וממלא מקומו ברבנות], בספרו "תשובה מאהבה" (ש"ת ח"א סי' צ'), נתחדשה בשנת ה' ש' בערך. פולמוס תקיף התנהל בתקופתם, על אמירת "לשם יחוד". בעל ה"חוות יאיר" זצ"ל (ש"ת סי' ר"י), אשר נשאל לפשר אמירה זו, עונה בענווה כי אינו מבינה. אולם, עם התפשטות תנועת החסידות, שאימצה רבים מיסודות הקבלה הלכה למעשה, נפוצה יותר אמירת "לשם יחוד". בעל ה"נודע ביהודה" זצ"ל (ש"ת מהד"ק י"ד סי' צ"ג וע"ע מהד"ת א"ח סי' ק"ז), יצא חוצץ בביטויים חריפים נגד אמירת "לשם יחוד", על רקע תקופת שבתי צבי שר"י, בה גדרו מלעסוק בקבלה ("סוכת שלום" כלל ב'), ובין טענותיו הוא מונה את סוגיית "סתמא לשמה", כלהלן.

למדנו, כי "סתמא לשמה". היינו: השוחט קרבן עולה, ובעת השחיטה לא אמר "לשם עולה", אלא שתק, "סתמא", לא פגם את הקרבן. שכן, ברור מאלינו כי הקרבן מוקרב לשם ייעודו, אף אם לא נאמר כן במפורש. ולא זו בלבד, אלא שמבואר בגמרא, כי בית דין אף תקנו שהכהן לא יאמר מאומה, מתוך חשש שמא יתבלבל בדיבורו ויפגום את הקרבן, אלא ישחוט ותו לא. מעתה, הוא כותב, "קל וחומר בכוונת התפלה והמצוות, שיש בהם כמה עיקולי ופשוטי וכמה חשש קיצוץ בנטיעות כאשר ראינו כל זה במופת פשיטא שיש לבטל שלא יכוין כלל ודי שעושה המצוה לשם מצוה".

דבריו חוללו סערה עצומה וויכוח, לאו דוקא בין חסידים ומתנגדים, אלא גם בין חסידים וחסידים, מתנגדים ומתנגדים. בין ההשגות, מפורסמת תשובתו של הגה"ק רבי חיים מטשרנוביץ זצ"ל, בעל ה"באר מים חיים" (בסוף ספר "שער התפילה"), אשר תמה על ההשוואה בין מצוות לקדשים. קדשים, "סתמא לשמה", מפני שכבר הוקדשו, מה שאין כן בעשיית מצוות, מניין כי "סתמא" לשמה [אין הם דומים אלא לגט אשה].

זהירות מבלבול בכוונת השמות הקדושים: אף אודות חששותיו של ה"נודע ביהודה"

שברחבי תבל וחידושי תורתו נישאים בפיהם של לומדי התורה די בכל אתר ואתר. ענייתו הנוראה, אף היא מן המפורסמות, וידוע, כי פעמים לא היה תחת ידו גליון נייר כדי לכתוב עליו את חידושי תורתו. **מסופר**, כי בביתו לא היו צלחות אכילה, משום שלא היה לו ממון לרכוש כאלו. בשולחן ביתו, קרש גס וארוך, היו שקעים עמוקים אשר בתוכם היו מניחים את האוכל, ובני הבית היו אוכלים מן השקעים עם כפות מעץ.

בעל ה"שאגת אריה" עצמו, לא חש כלל כי חסר לו דבר מה, כה היה שקוע בלימודו. ביום מן הימים, נכנס לביתו גדול דורו, הגאון רבי רפאל המבורג זצ"ל, וכאשר נוכח ברבי אריה לייב הסועד את ליבו בכך עץ מן ה"צלחות", הלא היא השקע שבשולחן, קפא על מקומו ונעמד דום. מעודו לא ראה עניות שכזו. ה"שאגת אריה" לא העלה על דעתו כי רבי רפאל נרעש בשל כך, ואמר לו: "רבי רפאל, אתן לך במתנה את כפות העץ, ובלבד שלא תעבור על לא תחמוד..."

לימים, הוצע לו, לבעל ה"שאגת אריה", לכהן פאר כרבה של קהילת מיץ. כאשר הגיע עם בני משפחתו לעיר רבנותו, שחו ראשי הקהילה לרבים החדש, כי מנהגם מימים ימימה, להתקבץ בבית הרב ביום הבחור, ובני משפחת הרב מגישים לקהל החוגגים קפה ועוגיות.

הסיכּים ה"שאגת אריה" לכינוס זה, אך בני העיר, שידוע ידעו את עוני רבם ואת מחסורו, שיגרו לביתו קפה סוכר ועוגיות, כדי שהרבנית תגיש אותם כתקרובת לפני הנאספים.

בהגיע השעה היעודה, הסבו המכובדים בבית הרב, וסביבם בני הקהילה שנאספו מכל עבר לרגל המאורע המרגש. תוך זמן קצר, הובא מגש כוסות קפה מהביל אל השולחן, והנוכחים, התכבדו איש אחר איש ליטול כוס קפה וללגום ממנה, כמנהג המקום.

הראשון הצליח להסתיר את העוויות פניו, רעהו נשך את שפתיו, והשאר הניחו את כוסות הקפה מידיהם. הקפה היה מר. בלי גרגר סוכר.

כעבור זמן מה, סולקו כוסות הקפה, ואל השולחן הובאה התקרובת הבאה, מגש מלא ב... קוביות סוכר. התברר, כי הרבנית לא העלתה על דעתה שהסוכר משמש כחלק ממשקה הקפה. מעולם לא הורגלה למותרות מעין אלו. היא חשבה, כי לרגל האירוע הנכבד, הביאו אל ביתה קוביות סוכר כדי לחלקן לנאספים...

כל ימי חייה, היא סבלה מעוני וממחסור, עד אשר סיגלה לעצמה צורת חיים זו, מתוך הכרה כי היא מקדישה את חייה עבור התורה הקדושה.

על מסירת נפש מופלאה של אשה אחרת, סיפר פעם הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, מייסד ישיבת פונובז'. בוקר אחד, כך סיפר, בעודי ילד, התעוררנו, אני ושני אחי ונוכחנו לדעת כי היום נאלץ להשאר בבית ולא נלך ל"חדר" כהרגלנו. שלג אירופאי כיסה את האדמה. אומנם, היינו מורגלים להלך בשלג עם מגפיים, אך באותה תקופה היה בביתנו זוג מגפיים אחד בלבד, ואנחנו שלשה זאטוטים, כיצד נהלך ל"חדר".

כך חשבנו. אבל בסופו של דבר היינו גם היינו ב"חדר" באותו יום.

אמי עליה השלום, הורתה לאחי ללבוש את המגפיים, צררה בשקית את מנעליו, אחזה היטב בידו, ויצאה עמו אל הרוח הסוערת. פתייתו של הצופים נתקעו בפרצופם, היא הליטה בידה על פניו הקטנות, והמשיכה לצעוד במרץ, מושכת אותו אחריה. הולכים ל"חדר". לומדים תורה. יהיה מה שיהיה.

כאשר היא הגיעה אל ה"חדר", שפשפה מעט את עצמותיו, החליפה את מגפיו במעלים שהביאה עמה בשקית, וחזרה בגפה לביתנו, כדי לקחת אותי ל"חדר", וחוזר חלילה, עד אשר שלשת ילדיה ישבו על ספסל הלימודים ולמדו תורה...

נסיים באמרתו השנונה של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, רבה של ירושלים, שנודע בפקחותו הנדירה.

פעם שח לאחד ממקורביו, כי הוא כמעט בטוח שיזכה לשבת בגן עדן, והוא אף הסביר את עצמו בטוב טעם. ראה, רעייתי הרי משלחת אותי מן הבית לבית הכנסת השכם בבוקר. היא אינה יודעת, אם אני לומד היטב אם לאו. היא מצידה, הקדישה את כל יומה, למען לימוד התורה.

כאשר גיע יומה לעמוד בפני בית דין של מעלה, ויבילה לגן עדן ויושיבה על כסא מלכים, הלא איפשרה לבעלה ללמוד תורה.

כאשר גיע יומי לעמוד לפני בית דין של מעלה, איני יודע מה יפסקו לי בגין לימוד התורה שלי... אבל, אני בטוח שאזכה לשבת בגן עדן. שכן, טענה בריאה לי בפי: "אמנם, אין מגיע לי גן עדן בזכות לימוד התורה שלי, אך רעייתי הלא מקבלת גן עדן בגיני כלום איני זכאי לדמי תיווך?"...

המנונין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93

ברכת התורה העורך

פנינים

דף מה/א הלכתא למשיחא

החיבור נגזר

מספרים, כי הגאון הגדול בעל ה"תבואות שור" זצ"ל חיבר חיבור נוסף -כדמות חיבורו "תבואות שור"- שעניינו כל דיני בית המקדש וקרבנותיו, על כל פרטיו ודקדוקיו. **קודם** מותו, כך ממשיכים לספר, צוה להניח את חיבורו בקברו כדי להעלימו מהעולם. יודעי דבר אומרים, כי ככל הנראה עשה כן, משום ששיער כי לעתיד לבוא לא יחא צורך בספרו, שהרי הכל יתגלה על ידי נביא ("ויעש אברהם").

דף מו/ב לשם ששה דברים הזבח נזבח

משנה נגד מחשבות זרות

כותב בעל ה"מנחת אלעזר" זצ"ל ממוקטש: "ראיות בספר, כי מסוגל ללמוד ולומר המשנה הזאת בכל יום, ומועיל נגד מחשבות זרות בעת התפילה וכיוצא". (קונטרס "על הצדיקים", נספח לסדר הדורות).

דף מז/א איזהו מקומן של זבחים

איך אפשר לחבר ספר על

איזהו מקומן!...

יהודי שחיבר פירוש לפרק "איזהו מקומן", הופיע עם ספרו לפני רבי ברוך ממז'בוז, כדי לבקש את הסכמתו לספרו החדש. **נענה** הרבי ואמר, תמהני, היאך יכול היית לחבר חיבור שכזה? אנוכי, בהגיעי לפרק זה, אני מתחיל לציייר בדעתי את הבאת הקרבנות לבית המקדש ואת עבודת הכהנים, מעי מתהפכים בקרבי וכולי ייסורים וסבל... (מעניה של משנה).

דף מז/א זבחים

זבח מהו?

במשנתנו נאמר "איזהו מקומן של זבחים", היינו, כל הזבחים. כותב רבי אברהם אבן עזרא בפירושו לתורה (שמות כ:כ): ראיתי

מפני החלפה בטעות בין הכוונות של המצוות, העירו רבים מדברי בעלי התוספות (ב/ד"ה "אתנו"), המבארים, כי בקרבנות בלבד יש חשש לבלבול מאחר שהכהן עלול לטעות שהעולה שלפניו, שלמים הוא. אך במצוות, כיצד ניתן להתבלבל? אולם, יש המבארים, כי חששותיו של ה"נודע ביהודה" התייחסו לאותן כוונות טמירות וייחודי שמות, שעלולים להתבלבל בהם בקלות ולהחליף ביניהם, כפי שאכן משתמע מלשונו (ש"ת "חסד לאברהם", ש"ת "ערוגת הבושם א"ח סי' ט"ז אות א', ומובאים בספר "הכנה למצוה על ידי דיבור").

כיום, מנהג רוב קהילות החסידים לומר "לשם יחוד" לפני כל מצווה. מאידך, בסידורו של בעל ב"התניא" זצ"ל, לא מובא "לשם יחוד", כי אם לפני תפילת "ברוך שאמר". אחד הטעמים שנמסרו לכך הוא, כי לדעתו בברכת המצוות כלול כל מה שנאמר ב"לשם יחוד". אולם, מאחר שאין ברכה על התפילה, הוצרך בעל התניא להקדים "לשם יחוד" לברוך שאמר (הכנה למצוה" שם סי' י'). מקובל, כי האדמו"ר מוהר"א מבעלזא זצ"ל דילג על "לשם יחוד" באחד מימי ספירת העומר, ויש שטענו כי היה זה ב"ז אייר, יום פטירת ה"נודע ביהודה" (שם עמ' ק"ז). גם פוסקים שלא נימנו על תנועת החסידות מציינים את אמירת "לשם יחוד", כגון, ה"חכמת אדם" (כלל ק"א סעי' ב'), בהקדמת "אור השנים" לבעל "הפרדס", ובעל ה"קצות החושן" בהקדמה לספרו "שב שמעתתא" כתב כי "ראוי לכל איש קודם כל מעשה טוב וכל לימוד לכוון לשם יחוד וכו' ובשם כל ישראל ולקבל עליו מצות ואהבת לרעך כמוך". גם המלבי"ם ("ארצות החיים" סי' כ"ח ס"ק כ"ט) כותב: "וכבר נהגו כל יראי ה' חסידים ואנשי מעשה לאמרו".

לעומת זאת, ברוב קהילות מתפללי נוסח אשכנז, פשט המנהג שלא לומר "לשם יחוד", על פי דברי הגאון מוילנא זצ"ל ב"מעשה רב" (ס"ט), כי אין לומר מאומה לפני ספירת העומר ולאחריה, לבד מ"יה"ר שיבנה ביהמ"ק וכו'.

דף מו/ב לשם ריח לשם ניחוח

איזה קרבן הקריבו לאחר חורבן בית המקדש

לאחר שחרב בית המקדש, בטלה מצוות הקרבת הקרבנות. כך אנו למדים מדברי ראשונים רבים, ביניהם ה"כוזרי" הכותב (מאמר ג' אות נ"ז): "אמר החבר, **אם היינו היום מצוים** להקריב קרבנות ההיינו יודעים איך נשחטם, ולאיזה צד, וקבול דמו והפשטו ונתוחו, ולכמה נתחים ינתח, ואיך יקרב ואיך יזרק הדם ומנחתו ונסכו, והשיר הראוי לומר עליו...". כפי הנראה, קביעה זו, שפקעה מצוות הקרבת הקרבנות, מוסכמת על רבותינו הראשונים, אם כי קיים נידון אם הקרבנות אף נאסרה, או שמא פקעה חובת הקרבנות בלבד (ראה בהרחבה בש"ת "ציץ אליעזר" חלק ב' סי' מ"ז).

לפי אחת המסורות, במשך חמישים וארבע שנים, עד אשר ירושלים נחרשה על ידי טורנוסורופוס ונחרבה ביתר, נותר מזבח הקרבנות על כנו, ורבן גמליאל, שחי בתקופה שלאחר החורבן, עיבר את השנה בשביל קרבן הפסח (סנהדרין יא/ב, עיי' מהר"ץ חיות שם וב"מרגליות הים"). קרבן הפסח דווקא, כך מקובל, הוא זה שהוקרב בתקופה זו, ולדעת הנצי"ב (העמק דבר" דברים טז/ג), טעם הדבר נעוץ במשנתנו, בה נאמר, כי "לשם ששה דברים הזבח נזבח... **לשם ריח ולשם ניחוח**", היינו: לשם עשיית נחת רוח לקב"ה על ידי מילוי רצונו בהקרבת הקרבן. והנה, בכל הקרבנות, למעט בקרבן הפסח, נאמר הביטוי "לריח ניחוח", ומאחר שקללות פרשת בחוקותי נושאות בחובן את הקללה "ולא אריח את ריח ניחוחכם", היינו: כי בעת חרון אף ה', הוא לא יריח את ריח הניחוח, לפיכך, לא הקריבו את שאר הקרבנות שיש להקריבם לשם ריח ניחוח, כי אם את קרבן הפסח שאין עיקרו לשם ריח ניחוח (ראה עוד "חזון איש" מנחות סי' ל' ס"ק ה'). [לדעת הנצי"ב, זו עילה לאיסור הקרבת קרבנות. משום שאסור להקריב באופן שאין אפשרות לקיים את כל מרכיבי הקרבן, אף שהם לכתחילה בלבד, "עמק ברכה" עמ' ע"ז].

הנצי"ב מוסיף וכותב (הרחב דבר ויקרא שם), כי קללה זו, שה"חזון איש" זצ"ל (שם), מגדירה כ"גזירת הגלות", אינה מותנית בחורבן הבית, אלא באי אפשרות בנייתו. לדבריו, אם תהיה "הערה [מלשון "התערות"] מן השמים ורשות מאומות העולם", לבנות את בית המקדש, מיד בטלה קללת "לא אריח את ריח ניחוחכם" וניתן יהיה להקריב קרבנות. זאת, מאחר שקללה זו מותנית בתחילת הפסוק "והשימותי את מקדשיכם, ולא אריח וכו'". עם ההכנות לבנייה, אין המקום נחשב שומם, והקללה נגזרה.

דף מז/א אמר ר"א ברי' שמעתי שהבעלים מפגלים

שמונים תירוצים לקושיה אחת

בגמרתנו נאמר: "א"ר אלעזר ברבי יוסי שמעתי שהבעלים מפגליה". לדעתו, לא רק הכהן יכול לפסול את הקרבן על ידי מחשבת פיגול [שהקרבן יאכל חוץ למקומו או חוץ לזמנו], אלא, גם הבעלים יכול לפגל את הקרבן על ידי מחשבת פיגול.

שאלה שיצאה מבית מדרשו של רבי חיים ברלין זצ"ל, בנו של הנצי"ב, התגלגלה בהיכלות התורה שבכל מרכזי היהדות. הגאון רבי חזקיה מדיני זצ"ל, בעל ה"שדי חמד", ריכז בספרו את התשובות לשאלה זו מתלמידי חכמים מופלגים מטבריה, וילנא, גרמניה ועוד. קושיה זו, אף זיכתה את עולם התורה בספר "גבורות שמונים", אשר כדברי מחברו הנודע, הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל [מחבר "בית האוצר", "אתון דאורייתא" ועוד], "ישא מדברותיו ביישוב קושיה אחת ויתרץ הקושיה ההיא בשמונים פנים". מקובל מפי תלמידיו, כי היו בידו תשובות רבות נוספות, אלא שדי היה לו בהדפסת שמונים מהם על מנת להעניק לספרו את שמו הייחודי...

השאלה: אם אכן בעלים מפגלים, לא ניתן לבדוק סוטה בבית המקדש! שהרי, טרם השקייתה במים המאורים, על הכהן להקריב את "מנחת הסוטה" (סוטה כג/א ד"ה "כל"), שהיא מנחה המובאת על ידי הסוטה. והנה, הסוטה אשר בוודאי תחפוץ להנצל מ"וצבתה בטנה ונפלה ירכה", תפגל את המנחה, וללא הקרבת המנחה המים אינם בודקים את הסוטה!!! (סוטה כב/ב). קושיה זו, סיים הגר"ח ברלין זצ"ל, אינה אלא לשיטת הרמב"ם שמחשבת פיגול היא גם במחשבה, אך לשיטת רש"י שמחשבת פיגול היא על ידי דיבור בלבד, ניתן לשמור על הסוטה לבל תוציא מילה מפה.

ניתן להוציאה מן העזרה: התשובה החמישית מתוך שמונים התשובות לשאלה זו, מתבססת על בעלי התוספות (לעיל כט/א ד"ה "למקום"), המחזשים, כי מחשבת פיגול פוסלת בעזרה בלבד. ניתן אם כן, להוציא את הסוטה מן העזרה בעת עבודת המנחה... **לא לצלע לומר ההיפך:** בתשובה שלושים ושבע מיעץ הכותב, לא לצלע לומר בפה מלא כי המנחה תאכל בזמנה ובמקומה. מעתה, גם אם תהרהר נואשות "פיגול" "פיגול", לא תפסול מאומה (עפ"י פסחים סג/א).

הכהן יבטל את מחשבתה: בתשובה שמונה עשרה אנו מוצאים רעיון המבוסס על הוכחה יפה מרש"י בסוגייתנו (ד"ה "שמעת"), כי בכח הבעלים לפגל רק אם הכהן שתק. אולם, אם הכהן מפרש את כוונותיו הטהורות, אין הבעלים מפגל. **פיגול - בשלמים ובתודה בלבד:** ר' זאב יצחק הלוי דינער מגרמניה תירץ, כי הבעלים אינם מפגלים, כי אם בקרבן תודה ובקרבן שלמים שהם אוכלים מבשרם. אך לא בקרבן חטאת, אשם או מנחה שאין להם בו כל חלק [ועיי"ש תשובה ד'].

דף מז/א איזהו מקומן

אמירת "איזהו מקומן" לפני התפילה

מנהג ישראל, זה שנים רבות מאד, לומר מידי בוקר קודם התפילה את פרקנו, פרק "איזהו מקומן של זבחים". הטור (א"ח ס' יג) מטעים זאת בהלכה שיש ללמוד בכל יום מקרא, משנה ותלמוד (קידושין ל/א). לפיכך, אומרים את פרשת התמיד ואת פסוקי הקרבנות - מקרא, את משנת "איזהו מקומן - משנה, ואת ברייתא דר' ישמעאל, י"ג מידות - תלמוד. מבין תקכ"ד פרקי המשנה נבחר פרקנו דווקא, מפני שהגמרא (מנחות ק/א) משבחת את העוסק בהלכות עבודת הקרבנות (עיי' פרישה שם ס"ק ב' וס"ק ד').

טעם אחר לבחירת פרק "איזהו מקומן" דווקא, מביא ה"בית יוסף" (שם) בשם הרא"ה, "לפי שאין בכל אותו פרק מחלוקת והיא משנה ברורה למשה מסיני". כלומר, בפרק זה אין אף לא מחלוקת אחת, ומכאן, שהוא נמסר למשה מסיני בלשון זה ובנוסח זה (פנינים משולחן הגר"א סוף שמות, וכ"כ הנ"ב ב"דורש לציון" דרוש י"א). יש המוכיחים גם מנוסח המשניות שבפרק זה על עתיקותו, שנאמר: "ונאכלים לפנינו מן הקלעים". בבית המקדש לא היו קלעים, כי אם במשכן. הרי שלא התנאים ניסחו משנה זו, ומקורה עוד מתקופת דור המדבר (ראה סידור "אוצר התפילות", דף פ"א בהערה, ר"תפארת ישראל" בפרקנו אות כ"ב). ב"עטרת זקנים" על ה"שולחן ערוך" (שם) כותב, כי מניין תיבותיו של פרק זה הוא שד"מ, וכאשר נוסף עוד אחד כנגד הקריאה, יעלה המניין ל"משה", רמז לכך שפרק זה ניתן למשה בסיני ככתבו וכלשונו.

האמנם כן? תמהו רבים, אין כל מחלוקת בפרק איזהו מקומן? הנה, בגמרתנו מבואר, כי הנאמר במשנה שקרבן פסח אינו נאכל עד חצות, אינו אלא לדעת רבי אלעזר בן עזריה, ולא לדעת רבי עקיבא! (עיי' "פרי מגדים" שם ב"אשל אברהם" וע"ע "ישועות יעקב" ס"ק א').

אכן, מדברי תלמידו הגדול של הרא"ה, הלא הוא הריטב"א, עולה (ע"ז יט/ב), כי אין כוונת הרא"ה שפרק זה נמסר למשה בסיני ככתבו וכלשונו לפנינו, אלא "אחר שנשנה כל הפרק כולו בלא מחלוקת כלל, הוא ראוי לשנות יותר משאר פרקים". הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג שליט"א, העוסק בהרחבה בנושא זה (שור"ת "ציץ אליעזר" ח"ט ס' ה'), מביא מנגד את טעמו של ה"אורחות חיים" (דיני מאה ברכות אות ט"ז), כי פרק זה כולל בקרבנו את סוד הקרבנות כולם, וב"יסוד ושורש העבודה" נאמר: "יעיין אדם בכתבי האר"י ז"ל ויראה גודל מעלתה, שכל משנה ומשנה של פרק זה הוא תקון בפני עצמו בעולמות העליונים" (ראה "ציץ אליעזר" שם).

לסיום, מן הראוי לציין את דברי רבי שניאור זלמן מלאדי זצ"ל (שור"ת הגר"ז ס' א' סעי' ט'), כי מאחר שעיקרה של תקנת אמירת איזהו מקומן לפני התפילה, כדי שהיהודי ילמד דבר מה כל יום, הרי שמי שיש לו לב ללמוד ולהבין, אין [צריך] לומר פרשת הקרבנות בכל יום, אלא לפרקים די לר'.

אפיקורס אחד ישתחקו עצמותיו, שטען על החכמים, בעבור שאמרו אי זהו מקומן של זבחים (זבחים מז/א). כי אמר, כי לא מצא בכל התורה זביחה, כי אם שלמים, כמו עולה וזבחים. כי עולה הוא דבר בפני עצמו, והזבחים שלמים, כמו ויעלו עולות וזבחו זבחים שלמים לה' פרים (שמות כד/ה). וככה בכל מקום. והראיתי לו, כי לא דבר נכונה. כי כתוב וזבחת עליו את עלתיך ואת שלמך. אז הודה על חטאתו, שטען על אנשים נכבדים מכל העדות הבאים אחריהם.

נקודות הפצה בחו"ל
ארצות הברית: ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר לפרטים בטל: 718-253-6218 ניו ג'רסי: מרש' פרי 201-871-5850 לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880 אנטוויפ: יחזקאל אברס 44-(0)8700-416000
מזרח א"י: שמואל קאהן 07976402928
קנדה: מונטריאלי: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160 טורונטו: הר"ר דניאל כאהן 416-182-3848
אוסטרליה: הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217
ברזיל: הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955
ונצואלה: הר"ר סעדיה שוקרון 552-66-25 (0058212)
מכסיקו: הרב שאול מלאה 0052555) 251-02-46
צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301
שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030

דף משלך בגמרא!!

הזדמנות נדירה וזכות גדולה

עשה למען יקריך ז"ל והנצח זכרם הטוב לברכה בש"ס מאורות, לצד נשמותיהם של גדולי ישראל זצ"ל ותמיד תמיד, כשיגיעו בשיעורי הדף היומי, לדף הרשום על שם יקריך, יעלה לימוד התורה בציבור לזכות הנשמות היקרות, להמציא להן מנוחה נכונה עד ביאת הגואל. **בהמלצת מאורי הדור שליט"א...** **"יש בזה עניין חשוב קניין גדול וסגולה בדוקה - לחיים, פרנסה, ובנים".**

☆☆☆☆

החלה ההרשמה למסכתות

הבעל"ט לשנת תשס"ד,

הבטיחו את התאריכים

הרצויים לכם בהקדם

טל. 03-6160657

פקס. 03-5780243

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **חיים אריה הנדלר** ז"ל

ב"ר משה יוסף ז"ל נלב"ע כ' תמוז תשכ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י ידידנו

הר"ר אברהם הנדלר ומשפ' שיחי - גבעתיים

לעילוי נשמת

הר"ר **נפתלי מאיר לין** ז"ל

ב"ר יוסף חיים הלוי ז"ל

נלב"ע כ' תמוז תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הר"ר **גרשון ב"ר בצלאל** ז"ל

הר"ר **יהודה ב"ר אליהו** ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י משפחותיהם

לעילוי נשמת

מרת **לאה אידל** ע"ה

ב"ר משה אריה ז"ל נלב"ע א' דר"ח תמוז תשנ"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אשר זלצמן** ז"ל

ב"ר דוד זעליג ז"ל נלב"ע כ"א תמוז תשנ"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו